

॥ इदं पुस्तकं चंद्रालोकस्य ॥

✓
109
2

✓
Chandro Lokasya.

2/49

श्री गणेशाय नमः॥ श्री सरस्वत्यै नमः॥ श्री गुरुभ्यो नमः॥ उच्चैरस्यतिमंदता
 मरसतांताग्रकलंकैरवध्वंसंस्तुयते च यत्नमनसा मुक्ता सिनीमा नसे ॥ १॥
 धम्मदनाशनाभिर्मिलालोकत्रयेदर्शिकास्तानेत्रजितपीर्योपरशो वाग्देवतादि
 यतु ॥ १॥ हं हो विन्मयचित् चंद्रमनयः सर्वद्वैपध्वंस्तानुरैरेवैरिति निविचारके
 विते सास्मत्प्रकाशीभवः॥ उल्लासाय विचारबीजनिचपा लंकारवारानिधेश्चंद्रा
 लोकमयं स्वयं पितृनुते पिष्टवर्षकृती ॥ २॥ युक्त्या स्वायत्त सद्रसैकवसतिः साहि
 त्यसारस्वतक्षीरं भोधिगाधेतामुपदधत्सेयः समप्रीयतां॥ श्रीरत्नादुपदेशकौशल
 मयं पीष्टमस्मात्तु गताग्रभाकरयशः शीतांशुरत्मा दुधाः ॥ ३॥ तं पूर्वाचार्यस्त
 र्वातिज्योतिस्तोमोदमंस्तु ॥ यं संप्रित्य प्रकाशं ते मंगुणत्रसरेण ॥ ४॥ नाशंक ॥ ११॥

नीयं पूर्वेषां मते मे ते न दृश्यते ॥ किंतु चक्षुर्मृगाक्षीतां कटुले नेव भ्रष्यते ॥ ५॥
 प्रणिभैव श्रुता न्यास संहिता कवितां प्रति ॥ हेतुर्द्वंद्वसंबन्धाबीजमक्तिर्लता
 मिव ॥ ६॥ निर्दोषालक्षणावतीत्यरातिगुणयुक्ता ॥ सालंकाररसानेकरति
 र्वाक्ताय नामभाक् ॥ ७॥ अंगीकरोति यः कोव्यं शब्दार्थावनलं दूती ॥ असौ नम
 न्यते कस्मादनुस्ममं नुलं दूती ॥ ८॥ विभक्त्युसन्नये योग्यः शास्त्रायः शब्द
 दृश्यते ॥ रुच्योगिकतन्मिश्रैः प्रभेदे स पुनश्चिधा ॥ ९॥ अयत्तयोगनियो
 गयोगभासैस्त्रिधा दमः ॥ तेजवृक्षादिभूनादि मंडपाद्यायथाक्रमं ॥ १०॥ भुङ्क्ते
 तन्मूलसंक्षिप्तप्रभेदैर्योगिकः स्त्रिधा ॥ तेजभांतिस्फुरकांति कौतेपादिस्यं
 पिता ॥ ११॥ तन्मिश्रो न्यो न्य सामान्यविशेषपरिवर्तनात् ॥ निरधिः पंकजं सौखं सा

२४ अनुमा अनुमाने तच्च वितपदवा च्छं इदं चकारणलिंगका वासर्गिना गच्छति लीनमित्यर्थः ॥२॥
 हलिकस्य विदग्धमात्रं मत्कारजनकलेनानुमानेन सिद्धं न्यायशास्त्रे ॥ अनारिता आशयशब्दस्य

३

शयनवि
शेषः ३

शेभवेत्कथं ॥२॥ स्याद्व्यथे मिहसदिग्धं न चाप्यातिपतत्रिणः ॥ स्यादप्रती
 वंशास्त्रेकगम्यं नीतो नुमा दिवत् ॥२॥ शिथिलं शयने लिप्ते स चितं ते
 शौशिथिस्थि ॥ मस्तपिष्ठकटीलोष्ठगलादिप्रान्त्यमु अने ॥२॥ नेपाथेन
 क्षणासंतप्रसादमनोहरं ॥ हिमांशोर्हाराधिकारलागरे सामिकाः कराः ॥२॥
 क्लिष्टमर्थो यदीयर्थो प्रतिनिः श्रेणिमिच्छति ॥ हरिप्रियापितृवधप्रवाह
 प्रतिमं न चः ॥२॥ अपि मृष्टविधेयांशः समासपिठते विधौ ॥ विशं
 ति निशिखप्रापकटाक्षाः कामिनां हृदि ॥२॥ अपरोधी नृत्त्यादिवि
 द्मति वृत्तं ॥ अन्यसंगतमुंतुं गहारशोभिपधोधरा ॥३॥ रसाद्युत ॥३॥

आश्रिते ३

उत्प्रासः २

२ पटो अगच्छ इत्यत्र संधावस्थीतता
पटवेति पाठे ॥२॥

चितेवर्तो प्रतिकूलाधारं विदुः ॥ नमामंगदजा नासिरावणं रणदा
 रुणं ॥३॥ यस्मिन्नुपहतौ लुप्तो विसर्ग इह तत्तथा ॥ कसंधिपटं नागस्य वि
 संधिपटं तीरमो ॥३॥ हतवृत्तमनुको विपुं से दोषं का सिचेत् ॥ विशा
 ललो जने पश्यां वरं तारातरं गितं ॥३॥ अनंलं वक्रं संभूतपशः पुष्पं व
 मस्तनं ॥ अधिकं भवतः शत्रूद सत्यसिलताकणी ॥३॥ कथितं पुनर प्राप्नुः ४
 काना कृश्यामा अश्यामलो जना ॥ विद्वत्तं दूरं विद्वत्तं रैयैः कुंजराः पुर ॥३॥
 पतत्यर्षहीनानुप्रासादिले यथोत्तरं ॥ गंभीरारं भेदं भौलि पातिरेव स
 मागतः ॥३॥ समासपुनरातं स्यादेष पीयूषभाजनं ॥ ने नानं दानुषा
 रांभुरदैत्यं बुधिबांधवः ॥३॥ अधोतरपदापक्षि कीडानृत्येषु सस्मितं ॥

वेदः १

उदयं प्राप्ति

३ गंभीरसाशय आरे भउपक्रमेयस्येदो वंज्रहस्तः ॥३॥

॥४॥

मौघारंभंभुमः शंभुमधिरंभोरुविग्रहं ॥३॥ अभवन्मत्तयोगः स्या
 नेषेष्टमिमतोचयः ॥ येनवद्वोवधिर्यस्यरामस्यानुचराय ॥३॥
 प्रस्थानस्यसमासंनविदुःअनमनोरमं ॥ द्विषासंपदमाच्छिद्यःश
 रांसमरयत् ॥३॥ मिथः पृथक्चौक्यपदेः संकीर्णयत्तदेवतत् ॥ वक्त्रे
 शाभ्राजतेरात्रिःकांतोचंद्रेतराजते ॥३॥ अमोउलघशः पराभितंभूमि
 भूषण ॥ आकर्ण्यपयःपूर्णंस्वर्णकलशायते ॥३॥ समप्रक्रममार
 व्यशब्दं निर्वाहहीनता ॥ अक्रमः कृष्णपुत्रंतेनामनेभ्यर्चदेवताः ॥३॥
 अमताथानिरंमुख्ये ॥ मुख्येताथैकरोधक ॥ सत्तत्तत्मुख्यलाशोके
 नालिंगितांगना ॥ अपुष्टार्थविशेष्ये ॥ अविशेषोविशेषणात् ॥४॥

शब्देन

रसाद्यभियंजकता

जानंति २ प्रागर्थं

गच्छति

शतायैनैसक्षतारंमणीयतां ॥ शब्देथेप्रहतोन्मेषदोषमुद्योषयंतितं ॥३॥
 भवेष्टतिकुर्वताः प्रवतोदेजनेपदः ॥ संविद्वेतेयाकरणागिरिद्वयुतसंस्मृति ॥३॥
 अप्रयुक्तैदेवतादोशब्देषुलिंगतादिकं ॥ असमर्थतुहत्सादेः प्रयोगो गमनादि
 बु ॥३॥ सहतिहंतकांतारेकांतः कटिलकुंतलः ॥ निहताथलोहितादोशो
 तितादिप्रयोगतः ॥२०॥ येनकृतुंभितार्थप्रत्यदमाहस्तादेवतत् ॥ इयमभुत
 शाखाग्रकेलिकौतुकनारी ॥२१॥ निरर्थकंनहोत्यादिपूरणैकप्रयोजनं
 अर्थविदधदित्यादौदधदायमवाचकं ॥२२॥ धत्तेनभस्मलभास्यानस्यं करोति २
 तरणैः करैः ॥ एकाक्षरविनाभ्रकृद्दमादिकं ॥ रवतलादिवत् ॥२३॥
 प्रश्लीलंत्रिविधंजीडोनुगुप्तामंगलात्मना ॥ आल्हादसाधनंवायुः कांताना

॥ ५ ॥

ग्रह ॥ विशेषपरिचयः स्याद्विनाममचेतसि ॥ ५२ ॥ दोस्तः सहचरा
चारुविरुद्धा न्योन्यसंगती ॥ ध्वंक्षाः संतश्चतनयं स्युः परवानजान्ते ॥ ५३ ॥
सरोजनेत्रपुत्रस्य मुरगेंदुमवलोकय ॥ पालयिष्यति गोत्रमसौ नरपुंरुदः ॥ ५४ ॥
पदपदांशो वाक्यांशो वाक्ये वाक्यकंदं वके ॥ यथानुसारमभ्युद्देष्टो जा नृश
वार्थसंश्रयान् ॥ ५५ ॥ दोषमापति तं स्यात्ते प्रसरंति विश्वे रवले ॥ निग
रयति यस्माद्वा दोषां कुशमशंतिन ॥ ५६ ॥ दोषो गुणत्वत नृते दोषत्ववा वि
मुञ्जति ॥ भवंतमथवा दोषे नयसंसाज्यतामसौ ॥ ५७ ॥ मुरगेंद्रश्चि
यंधते चेतश्मश्रुकरां करैः ॥ अत्रहस्यरसौ देशे ग्राम्यत्वगुणतांगतं ॥ ५८ ॥
तद्वदुग्धाब्धिसंस्तुतेः कथं जाता कलंकिता ॥ कावीनां समयादिधाविक्रदोः ॥ ५९ ॥

॥ ५ ॥

अथ लक्षणानि ॥ ४ ॥

दोषतांगत ॥ ५९ ॥ एषारगौरीहृदये देवहिमकरां कितं ॥ अत्र श्लेषो दयात्रे
वत्याज्यहीनि निरर्थकं ॥ ६० ॥ महादेवस्सत्रं प्रमुखमखविधे कथारः ॥ सु
मित्रा तन्मदति प्रणिहितमति यस्य पितरौ ॥ द्वितीयस्तोनासौ सख्यं विज्ञये देव
नुरचितो जिरं जेरा नो के सख्यतु मय रवः स्तमनेसः ॥ ६१ ॥ अल्पाक्षरविजिज्ञा
धरव्यातिरक्षरसंहतिः ॥ उषा कंतेना नुगतः मरः शौरिर्यं पुन ॥ ६२ ॥ शोभा
रया तो पि यदोषो गुणकीर्त्या निषिध्यते ॥ मुधा निदंति संसारं सारिर्वत्र पू
ज्यते ॥ ६३ ॥ अभिमानो विचारश्चेद्विहितार्थनिषेधकतः ॥ दुर्दुर्बदिकथं तीव्रः स्त
यो यदि कथं निशि ॥ ६४ ॥ हेतुस्य कावे इत्यक्षा युक्तये कस्यो वधारणं ॥ नेंदुर्ता
को यमौ वाग्निः सागरादुत्थितो दहन् ॥ ६५ ॥ प्रतिषेधः प्रसिद्धां कारणा

॥६॥

नामना ॥ नपुंस्व नभ्रवो ॥ स्पंदैर्नवीरानिपातिता ॥ ६६ ॥ निस्तुतं स्यान्निर्वजनं
 नाम्नः सस्येतथानृतं ॥ इदं श्रुत्वा रिते राजनसं दोषाकरो भवान् ॥ ६७ ॥ स्यान्मि
 थ्याध्यवसायं श्रेयसती साध्यसाधने ॥ चंद्रं मुस्तत्र ग्रथितां नभःपुष्पस्त्रजं वह ॥ ६८ ॥
 सिद्धिः रयातेषु चेन्नाम कीर्त्यते तु ल्यतोक्तये ॥ युवामेव हविरया तोलं वलैर्न
 लधिर्जले ॥ ६९ ॥ युक्तिविशेषसिद्धिश्चो द्विजिवा थांतिरेनयात् ॥ नवस्त्वनी
 रदः कोपि स्वतोर्विषसिधुमहः ॥ ७० ॥ कार्यकलोपलंभश्चेद्यापाराद्वस्तुता
 थका ॥ आसावुदेति शीतां मुमानये दायसु भ्रुवां ॥ ७१ ॥ इत्यादिलक्षणां कृत्वा
 काव्यस्याहर्षहर्षयः ॥ स्वर्णभ्राजिष्णुभालत्वप्रभृतीव महीभुजः ॥ ७२ ॥
 महादेवस्त्रिप्रमुखमखविधैकचतुरः ॥ सुमित्रातन्मक्तिप्रणहितमतिप्र

शरसन्निभाः इत्युक्तौ तु न दोषः २

विशंति हृदयं कांतकयाक्षाः स्तंजैर्न विषः ॥ ७३ ॥ कष्टः स्पष्टावबोधार्थ
 मक्षमोवो अल्पनिभः ॥ आहतश्चेद्दोषः स्यान्मिथः परमपरार्थयोः ॥ ७४ ॥
 सहस्रपत्रमि चंते वक्रं केनोपमीयते ॥ कतस्तत्रोपमायस्वपुनरुक्तः
 सुधाकरः ॥ ७५ ॥ दुष्क्रमगाम्यसंदिग्धोऽग्रयो दोषः ॥ क्रमादमी ॥ ल
 भेत्तः कृष्णग ज्येष्ठं नरकं स्वर्गमेव वा ॥ ७६ ॥ लंकमेचं वनं देहीतवदा
 स्यामिके चकं ॥ ब्रूत किंसे यतां चंद्रमुखी चंद्रकिरीटवौ ॥ ७७ ॥ अनो
 चित्यं कीर्तिलतां तरंगयतियः सदा ॥ प्रसिध्या विद्यया नापि किं दुःखि
 धं मतं ॥ ७८ ॥ यस्तोयं पश्य कंदर्पप्रलापधवलघृतिः ॥ केतकीशो खरे
 शंभो धत्ते चंद्रकलातुलां ॥ ७९ ॥ सामान्यपरिरुतिः स्यात्कुललघुविमि

॥२॥

यंचानतावहं ॥ वयस्यपश्यपश्यास्या श्रंचलंलोचनांचलं ॥ ७ ॥ श्रोजः
 स्यात्प्रोत्तिर्यस्यसंक्षेपेवातिवस्तु ॥ रिपुंहवायशः कृत्वात्वदशिः कोशमा
 विशते ॥ ८ ॥ सौकुमार्यमपातप्यपर्यापपरिवर्तनात् ॥ सकथाशेषतांयातः
 समाविंयमस्तसर्वं ॥ ९ ॥ उदारतातुवैदाध्यमग्राम्यत्वात्पथप्रता ॥ मानं
 मुंजप्रियेकिंचिल्लोचनांतमुदंजय ॥ १० ॥ शृंगारेचप्रसादेचकांस्यव्यक्तिसं
 ग्रहः ॥ अमीदरागुणाः कायेपुंसिशौर्यादयोयथा ॥ ११ ॥ तिलकाद्यमिस्त्री
 णांविदग्धहृदयंगमं ॥ व्यतिरिक्तमलंकारंप्ररुतेभर्षणंगिरां ॥ १२ ॥ विवित्र
 लक्षणव्यासोनिर्वाहः प्रोत्तिरेचिती ॥ शास्त्रांतरहस्योक्तिः संग्रहोदिकूपद
 र्शिता ॥ १३ ॥ महादेवः सत्रप्रमुखमरवाविधैकचतुरः सुमित्रातदक्तिप्रपा

× मागो वी स्वरयुक्तानि व्यंजनानि तेषां स्वरव्यंजयोर्वसंदोहः साम्यं स्तोमो वा तस्य व्युहः ॥ ५ ॥ इतिर्यस्यांसा ॥ ५

× किंभूतामंदः सकृत्स्युक्तो ज्ञानंतदोहदस्त्वा तज्जुनिका ॥ केचिन्मतेऽनंदेति चेदः ॥ ५

जगति जगते तत्सकउत्कर्षोयस्या इति अक्षरार्थः ॥

हितमतिर्यस्यपितरौ चतुर्थस्तनासौ सुकविजयदेवेनरचितेचिरचंद्रालोके सु
 रवयतुमक्षरः सुमनसः ॥ १३ ॥ श्रीजयदेवकिरचितेचंद्रालोके गुणकूष
 लोनामचतुर्थोमिषरवः ॥ अथालंकाराः ॥ १४ ॥ शब्दार्थयोः प्रसिध्वा वा
 केवेः प्रोत्तिवशेनवा ॥ हारादिवदलंकारः संनिवेशोमहानोहरः ॥ १५ ॥ स्वर
 व्यंजनसंदोहव्यहामंदोहदोहदा ॥ गौर्जगज्जाग्रदुत्सेका उक्तानुप्रासभासु
 रा ॥ १६ ॥ आवृत्तवर्णसंपूर्णवृत्त्यनुप्रासद्वयः ॥ अमंदानंदसंदोहस्युद्य
 दस्यंदमंदिरं ॥ १७ ॥ लाटानुप्रासपरिभासिप्रायापुनरुक्तता ॥ यत्रस्थोपुनः
 शत्रोर्गर्जितंतज्जितंतजितं ॥ १८ ॥ श्लोकस्यार्धतदर्थेनावर्णयतिर्यदिध्रुवा ॥ तदा
 मतामतिमतांस्फुटानुप्रासतासता ॥ १९ ॥ उपमेयोपमानादावर्धानुप्रासदूषते ॥

देकाउत्सेका

देकाविरग्यास्त
 संवधीयाः तु
 प्रासोरसानुगु
 लोप्यासनेन
 नासुराप्रसि
 द्धाभवतीति
 शेषः ॥ ५

× किंभूतंअमंदोभूतानयआनेदस्तोमः तस्यस्वच्छंदास्यंदस्वच्छंदव्यवहारास्तस्यग्रहं
 × आस्यंदेति पाठेव्ययमेवार्थः ॥ ४

॥ ८ ॥

अदंतरवल्लुगो विंदर चरता दंद वदनं तं पुनरुत्तरप्रतीकाशपुनरुत्तार्थ
संनिभं ॥ अश्रुकांतशशीकुर्वन्वरांतमुपेत्यसौ ॥ ७ ॥ आचरतवर्षस्तिवकंस्त
वकंदाकरंकेव ॥ यमकं प्रथमाधुर्यमाधुर्यवचसोविदः ॥ ८ ॥ काव्यविशिव
होश्चिभ्रंरवद्रुवंधादिलहयते ॥ तेषाद्यमुच्यतेश्लोकद्वयीसुतणरंजिकौ ॥
कामिनीवभवत्खड्गलेखाचारकरालिका ॥ काश्मीरसेकारतांगीमृत्रैकं
तिकाप्रिता ॥ ९ ॥ उपमायत्रसादृश्यलक्ष्मीतल्लसतिद्वयोः ॥ १० ॥ ददयेस्वे
तोरुच्येस्तन्यंगीस्तनयोरिव ॥ ११ ॥ उपमानोपमेयत्वेयत्रैकस्यैवजाग्रतः
इदुरिदुरिवेत्सादौभवेदेवमनवयः ॥ १२ ॥ पर्वायेणद्वयोस्तत्रेदपमेयोपमा
मता ॥ धर्मोर्थस्वर्णश्रीरर्थाधर्मस्वल्पि ॥ १३ ॥ विख्यातस्योपमानस्यय

॥ ८ ॥

स्यपितरौ ॥ तृतीयस्तोनासौसुकविजयदेवेनरचितेचिरं चंद्रालोकेसुखय
तुमदूरः सुमनसः ॥ १३ ॥ इतिश्रीजयदेवकविरचितेचंद्रालोकेसुखय
तुलोकेसुखयतुमदूरः ॥ लक्ष्म्यानिर्णयोनामतृतीयोपमदूरः ॥ अर्थगुणा
श्लेषोविघटमानार्थघटमानत्ववर्तनं ॥ सतुशादः सजातीयैः शब्दैर्वधः सुरवा
वहः ॥ १४ ॥ उल्लसतनुतांतीतेऽनंतपुलककंदकैः ॥ भीतयामानवत्येवश्रिया
श्लिष्टंहरिस्तुमः ॥ १५ ॥ यस्मादंतःस्थितः सर्वः स्पष्टमर्थोवभासते ॥ सलिलस्य
वस्तुतस्यसंप्रसादइतिस्मृतः ॥ १६ ॥ समताल्यसमासत्वंवर्णापैस्तुल्यतायवा
श्यामलाकोमलावालारमणशरणंगता ॥ १७ ॥ समाधिरर्थनहिमालसद्वतर
सात्मना ॥ स्यादंतविशेतायेनगात्रमंकुरितंसतां ॥ १८ ॥ माधुर्यपुनरुत्तस्यैव

॥ ८५ ॥

त्यादिरूपितरूपकं ॥ २१ ॥ परिणामो न यो र्धस्मि भ्रमेदः पर्यवस्यति ॥
 कांते न पृष्टारहसि मौ न मे नोतरदेहो ॥ २२ ॥ वहमिर्बहुधो ल्लेशादेकस्यो
 लिखितामता ॥ स्त्रीभिः कामः प्रिये श्वरः कालः शत्रुभिरेक्षितः ॥ २३ ॥ अतश्च
 मारोपयितं तथापुस्तिरपहृतिः ॥ नायं सुधांशुः किं तर्हि व्योमगंगासरोरुहः ॥ २४ ॥ पर्य
 स्तापहृतिर्यत्र धर्ममात्रं निषिध्यते ॥ नायं सुधांशुः किं तर्हि सुधांशुः प्रेयसीमुरंगः ॥ २५ ॥
 पञ्चांशुपहृतिर्यस्य शंकया तथ्य निर्णये ॥ तापं तं नो तिस्रो तं पंचरः किं न सखि स्मरः ॥ २६ ॥
 येकापहृतिर्यस्य शंकया तथ्य निरुवे ॥ प्रजल्पन्मत्पदे लग्नः कांतः किं न हितपुरः ॥ २७ ॥
 केतव्यं व्यज्यमानले व्याजाद्यैर्निरुतेः पदैः ॥ निष्पत्तिस्मरना राजाः कांता दृक्यात के
 तयात् ॥ २८ ॥ उल्लेखा नीयते यत्र हेलादिनिहवं विना ॥ लम्बस्व श्री लते नृनं पमेये ॥ ८५ ॥

मन्वे शंके ध्रुवं प्रायो नृनमित्येवमारिभिः ॥ उल्लेखौ व्यज्यते रौद्रे वराक्षोपितादशः ॥ २९ ॥

राघवेशशी ॥ २९ ॥ इकोदिकपदाभावे गूढे ल्लेक्षां प्रजक्षते ॥ त्वं कीर्तिभ्रमरां प्रा
 तावियेशस्यर्ग निमग्नो ॥ ३० ॥ स्यात्स्मृतिभ्रांतिसंदेहे स्तदेवा लं सुतिर्य ॥ पंकजं प
 श्यतस्तस्या मुखं मेगा हते मनः ॥ ३१ ॥ अप्रमत्तमधुपस्तु मुखं वेदपंकजं ॥ पंकजं
 वा सुधांशुर्वस्य स्माकं तु न निर्णयः ॥ ३२ ॥ मीलितं बहुसा दृश्या न्देद एव न लक्ष्यते ॥
 रसो नालक्षिता क्षोभा श्ररतो महला रतो ॥ ३३ ॥ स्तमान्यं पदिसा दृश्या न्देद एव न
 लक्ष्यते ॥ पुष्पाकरप्रविष्टां मुखं नालक्षि सुभ्रवां ॥ ३४ ॥ हेतोः कुतोपिवेशि
 ध्यात्स्फुर्गिन्मीलितं मतं ॥ लक्षिता युदिते च देपमानि च मुखानि च ॥ ३५ ॥ अ
 नुमाने च कार्यादेः कारणवधारणं ॥ अस्ति किंचिदधनमा मां विलोक्य स्मितं मना कू ॥ ३६ ॥

॥१०॥

अर्थोपतिः स्वयंसिध्येतदार्थानुवर्तितं ॥ सजितस्त्वसुरेनेदुः कावार्तास
रसीरुहा ॥ १७ ॥ स्वात्काअलिङ्गं वाथेनितेनार्थसमर्पकः ॥ नितोसिमंदं दर्पमच्चि
तेस्तिनिलोचनः ॥ १८ ॥ अलंकारः परिकरः साभिप्रायेविशेषतो ॥ सुंधांशुक हिमांशु
नितोरोस्तुतापहरतुवः शिवः ॥ १९ ॥ साभिप्रायेविशेषेतुभवेत्परिकरांकरः ॥
पतुर्णपुत्रपार्थानां दातादेवमृतुर्भुजः ॥ २० ॥ अकृमातिशयोक्तिश्चेद्योगको
र्पकारतो ॥ आलिङ्गितिसमंदेयज्यांशराश्वपराश्वते ॥ २१ ॥ अत्यंतातिशयोक्ति
स्तुपोर्नोपर्य्यतिक्रमे ॥ अग्रेमानोगतः पश्चादनुनीताप्रियेणसा ॥ २२ ॥ अप्रजा
तिशयोक्तिस्तुकायेहेतुप्रसक्तिजे ॥ यामीतिप्रियपृष्टायावलपोभववर्धिका ॥ २३ ॥
संबंधातिशयोक्तिः स्यात्तदभावेपितद्वचः ॥ पश्यसौधाग्रसंसक्तं विभातिविधुमंडलं ॥ २४ ॥

६३

त्रस्यादुपमेयता ॥ इंदुर्मुखमिवेत्यादौ स्यात्प्रतीयेपोपमातदा ॥ १०० ॥ उ
पमानेतुलीलादिपदाब्जेलितोपमा ॥ त्वनेत्रयुगुलंधतेलीलां नीलाव
जमनो ॥ १०१ ॥ अनेकस्वार्थयुगमस्यसादृश्यंस्वकोपमा ॥ प्रितोस्मिच
नोविष्णोर्भगस्तामरसंयथा ॥ १०२ ॥ स्यात्संज्ञोपमायत्रद्वयोरपिबिधेय
ता ॥ पप्रानीवविनिश्रान्तिनेत्राण्यासंभ्रममुखे ॥ १०३ ॥ यत्रोपमानत्रिनेत्रेण
सर्वथाप्यपरज्यते ॥ उपमेयमयीभित्तिस्तत्रैकपकमिष्यते ॥ १०४ ॥ समानधा
र्मयुक्तोधारोपासोपाधिकरूपकं ॥ उत्सिक्तक्षितिकल्पक्षपक्षब्धेदपुरंदरः ॥ १०५ ॥
पृथक्कथितसाधुदृश्यंसादृश्यरूपकं ॥ उल्लसत्पराश्वस्तोराजतोभुज
पररुहः ॥ १०६ ॥ स्यादगणशिरित्येवंविधमाभासरूपकं ॥ अंगयष्टिधनुर्वली

नाच्यता

॥ अंगयष्टिधनुर्वलीमारायकुसुमायुधः ॥ जगज्जमत्तियासांताः कथंनसरसाः स्त्रियः ॥ १०७ ॥

॥३९॥

प्राचीना जल चूलाग्रं च विविंसे सुधाकरे ॥ ५२ ॥ प्रसूता प्रसूता ना जलस्य
 त्वदीपकं मतं ॥ मेधां वृषं सुधा मिदं विभर्ति वसुधां भक्तम् ॥ ५३ ॥ आवृते दीपकं मे
 दारुति दीपकं ॥ दीप्याग्निर्भाति भातं ॥ कंसाभातिरिति स्विषा ॥ ५४ ॥ वाक्ययो रर्थं सामान्ये प्रति
 यस्तु प्रमा मता ॥ तापेन भ्राजते सूर्यः शूरया पेनराजते ॥ ५५ ॥ चेदिव प्रति विवले दृष्टा तत्ता दलं
 कृति ॥ ५६ ॥ स्यान्मूलं प्रतिमूलं लेसे ग्रां मो दा मुहं रतिः ॥ ५७ ॥ दृष्टो तथैव नृत्तिस्तन्मृषा देव
 दुर्लभिः ॥ जातो जे हा क प्रभा भो तो सा हं या तो विभा वरी ॥ ५८ ॥ वाक्यार्थयोः सदृशयो र्त्वा दोषो
 निदर्शना ॥ यद्वातः सौम्यता मेघं सुधां शौरकलं कता ॥ ५९ ॥ व्यतिरेको विशेषश्चेदुपमानोपमेय
 यो ॥ शैला इवो जताः संतः ॥ किंतु प्रवृत्तिको मलो ॥ ६० ॥ सहेक्तिः सहभावश्चेन्मासते जनरजनः
 दिगंतमगमयस्य कीर्तिः प्रसर्पिभिः सह ॥ ६१ ॥ विनोक्तिश्चेदिना कंचित्प्रस्तुतं हीनमुच्यते
 विधाहृद्यापि सावय विना विनयसंपदं ॥ ६२ ॥ समासोक्तिः परिस्फूर्तिः प्रस्तुते प्रस्तुतस्य

॥३९॥

द्यः

चेतः ॥ अयमेदं मुखं पश्यत्कश्चुवति चंद्रमा ॥ ६३ ॥ खंडश्चेष्टः पदानां चेदेकैकं च यगर्थ
 तौ ॥ उच्यते इति कीलालः ॥ मुमुनेयो हि नीपतिः ॥ ६४ ॥ अप्रस्तुतप्रशंसा स्यात्सा मुने प्रस्तुतानुगा
 कार्यकारता सामान्यविशेषादरसो माता ॥ ६५ ॥ भागश्चेष्टः पदस्तोमस्येव जे प्रथमार्थता ॥ अजरा मरता
 कस्य नोयो ज्येवपुत्री प्रिया ॥ ६६ ॥ अर्थश्चेष्टोर्थमात्रस्य यत्ने कार्यसंश्रयः ॥ कटिलाः श्यामला दीर्घाः
 कदाहाः कुंतलो ज्यते ॥ ६७ ॥ कमलैः कमला वासैः किं किं नासादि सुंदरं ॥ अखं वृधेः परंपारं प्रयाति
 व्यनसायित ॥ ६८ ॥ भवेदर्थोतरं न्यासोऽनुषक्तार्थोतराभिधः ॥ हेतुमाना विमतरं दुष्करं किं महा
 त्मना ॥ ६९ ॥ यस्मिन्विशेषसामान्यविशेषाः सविकल्परः ॥ सनाजिग्येमहां तो हि दुर्धर्षाः श्माधरा इव
 कार्याद्यैः प्रस्तुतेरुक्ते पर्यो योक्तिं प्रवक्षते ॥ तृणा न्यं कुर्यामा सविपक्षनृपसमस्तु ॥ ७० ॥ उक्ति
 र्यो ज्ञातातिर्निदास्तुतिनिंदयो ॥ कैले विवेको नमसि स्वर्गपात्र किं नोपि चैत ॥ ७१ ॥ आक्षेपस्तु प्र
 युक्तस्य प्रतिषेधो विचारणात् ॥ चंद्रसंदर्शयात्मानमथ वास्ति प्रिया मुखं ॥ ७२ ॥ गृध्राक्षेपो

॥३९॥

२ स्तुतिभ्यां अन्यदुदाहरणं ॥ खलः किल कलो काले केवलं न क्षतव्रताः ॥ ये मोनसुप्तं मुचंति
 न कदाचित्परस्तवे ॥ इति स्तुतिद्वारा निरावोप्या २

विधौ व्यक्ते निषेधे वा स्फुटे सति ॥ हरसीतां सरवे किं तु चिंतयान् कथं कैने ॥ ७३ ॥ विरोधो नृपप
 ति श्रेष्ठो गुणद्वयक्रियादिषु ॥ अमंदचंदनस्पंदः स्वचंदंदं हीति मां ॥ ७४ ॥ श्रेष्ठो दिक् विरोधश्चे
 दिरोधाभासतामता ॥ अथ कारिणातेन जगदेतद्रकाश्यते ॥ ७५ ॥ असंभनोपनिषत्तवसंभाय
 त्ववर्णनं ॥ कोवेदगोपशिमुकः शैलमुसाटपिष्यति ॥ ७६ ॥ विभावना विनापि स्यात्कारणं कार्यज
 न्मचेत् ॥ पश्मलाक्षारसासितं रक्तं त्वरणद्वयं ॥ ७७ ॥ विशेषोक्तिरनुत्पत्तिः कार्यस्य सति कारणे
 नमंतमपि धीमंतं न लघपति कश्चन ॥ ७८ ॥ आख्यानेभिर्न देशलेकार्थहेतुसंगतिः ॥ लब्धता
 नां नमसंगं भंगमेति भवकृमः ॥ ७९ ॥ सममौचित्यतो नेकवस्तुसंबंधवर्णनं ॥ अतुरुपदेतं सप्र
 तरेणु कुचमंडलं ॥ ८० ॥ विचित्रं चेत्प्रपत्तेः स्यादिपरीतफलप्रदं ॥ नमंति संतस्त्रैलोक्यादि
 ननु सुमुभति ॥ ८१ ॥ अधिकं बोध्यमाधारादधेयाधिक्यवर्णनं ॥ यथा व्यासं जगत्स्य वाचि
 यांति न तैगुणाः ॥ ८२ ॥ अन्योन्यं नामयत्र स्यादुपकारः परस्परं ॥ त्रिषामाशशिना भाविशशि
 ४४ विषमं यद्यनौचित्यारने कान्वयकल्पनं ॥ कर्तुं नीत्रविषाः सर्पाः कोसौ चेदुनभ्ररुहः ॥ ४४

भेदकातिशयोक्तिश्चैकस्मै नान्यतोच्यते ॥ प्रहो अन्येव लावण्यलीलावा
 लाकुचस्थले ॥ ८५ ॥ रूपकातिशयोक्तिश्चेद्रूपरूपकमध्यगं ॥ पश्यतीलो
 तलद्वंद्वान्निःसरति सिताशसः ॥ ८६ ॥ प्रौढेति सोदशकस्य तच्छक्ततावे
 कल्पनं ॥ कलिंदजातीररुहाः श्यामलाः सरलद्रुमाः ॥ ८७ ॥ संभावनं यदीयं
 स्यादित्युक्तं न्यप्रसिद्धे ॥ सितं स्फटिकं भातः स्थितिभेदी हृतेर्जने ॥ ८८ ॥
 प्रौढेति केवलतां स्तुते तेषु व्येस्ते समं यशः ॥ वाञ्छितादधिकं प्राप्तिरयत्नेन प्रह
 र्णं ॥ ८९ ॥ दीपमुद्योजयेदावतावदभ्युदितोरविः ॥ रथमाणनिरुद्धं रथसंप्रा
 पितुं विषादतं ॥ ९० ॥ दीपमुद्योजयेदावतावन्निर्वाणरक्तः ॥ क्रियादिभिर
 नेकस्य तुल्यता तुल्ययोगिता ॥ ९१ ॥ संकुजानि सरोजानि स्फेरिणीवदनानि च

६ ला जोयमेव भूपालसेवकानां नचेद्वयः ॥ अन्यत्र ॥ काठिन्यं कुचयोः सखे वा छेयः पादपुष्पयोः ॥ निंदति च विधा
 * तारं त्वद्रोषं विधोषितः ॥ अन्यत्र ॥ परदार परद्रव्य परद्रोह पराधुरवः ॥ गंगा कृते करा गत्य मामयं पावयि
 निषिध्येकमेकस्मिन् वस्तुयंत्रणं ॥ स्नेहः सुयः प्रदीपेषु न स्नातेषु न तभ्रुवां ॥ विकल्पस्तु व्य
 बलयोर्विरोधश्चातुरीयुतः ॥ कांताचित्ते धरे वापि कुरुत्वं वीतरागितां ॥ ११ ॥ अत्यसामेकं स
 ॥ १३ ॥ वं धभातां गुफः समुच्चयः ॥ नश्यंति पश्चात्तश्यंति भ्रश्यंति च तयद्विषः ॥ १२ ॥ सैमाधिः का
 र्यं लौक्यं कारणांतरसंनिधेः ॥ तुलंठितां च कल्पनं जगमास्तं च भानुमान् ॥ १३ ॥ प्रत्यनीकं
 बलवतः शत्रोः पक्षे पराजयः ॥ जैत्रेनेत्रानुगो कर्णवृत्तनाभ्यामधः कृतौ ॥ १४ ॥ प्रतीपमु
 पमानस्य हीनत्वमुपमेयतः ॥ दृष्टं चेद्ददंते तस्याः किंप्रमेनाकिमिदं ना ॥ १५ ॥ उल्लासोऽयम
 हि प्राचेदोषोऽन्यत्र वर्ण्यते ॥ तदभायं धनस्यैव यन्नाश्रयति सन्तानं ॥ १६ ॥ तदुल्लासः
 स्वगुणस्यागादन्यतः स्वगणोदयः ॥ पद्मपूरागाहनं नास्मा मोक्ति कंतेऽधराप्रियं ॥ १७ ॥ पुनः स्व
 गुणसंप्राप्तिर्विशेषात्स्वरूपता ॥ हरकं बभ्रुनिघ्नोपिशेषस्त्वद्यशसासितः ॥ १८ ॥ यद्वस्तु
 नान्यथा रूपं तथा स्यात्स्वरूपता ॥ दीपे निर्वापिते कसीत् ॥ कांजीरले रैर्महः ॥ १९ ॥ संगता
 व्या १ ह

* कवित्वया जोक्तिरन्यहेतुत्वायदाकारस्य गोपने ॥ कस्य वा न भवेद्रोषः प्रियायाः सव्रतो धरे ॥ सभ्रं गपनमात्रा *
 * सीवारितापि मया धुनेति पाठः ॥ १५ ॥
 अगुणानां गीकारमाहुरतदुतां ॥ विशेषपिरेवेर्मध्यं शीतवसदाशशी ॥ १४ ॥ प्राक्किदं
 स्वगुणोत्कर्षः ॥ अगुणः परसंनिधेः ॥ कर्णे सलानिदधते कयसैरपि नीलतां ॥ १५ ॥ अवतावण
 तेवस्तुगुणोषासमं यद्वि ॥ म्लायंति यद्विपानिकाहा निरमृतद्युतेः ॥ १६ ॥ प्रभोत्तरक्रमो
 तौतुस्सतमुतरमुतरं ॥ यत्रैव वेतसीपां यत्रैव सुतरासरित् ॥ १७ ॥ विहितं परवृत्तांतं ताभुरय
 स्य चेष्टितं ॥ प्रिये ग्रहागते प्रातः कांतातुल्यमकल्पयत् ॥ १८ ॥ यो जोक्तिः शंकमानस्य च
 नानस्तु गोपनं ॥ सखि पश्य गृहाशमेकं सखैरस्मिन् सरा ॥ १९ ॥ यो जोक्तिः श्लेषकाकुभ्यां वा
 आर्थोत्तरकल्पनं ॥ मुचमां नं दिनं प्राप्तं नैह नंदीहरांतिके ॥ २० ॥ स्वभायोक्तिः स्वभावस्य जासा
 दिषु वर्णनं ॥ कुरंगैरुतरंगाक्षैः स्तब्धकर्णैरुदीक्ष्यते ॥ २१ ॥ भायिकं कृतमायर्थसाक्षाद्
 शीतवर्णनं ॥ आलं विलोकपाद्यापि पुष्पंतेऽनसुरासुराः ॥ २२ ॥ देशात्मविप्रदृश्यदर्शनं भा
 विकल्पवि ॥ लंबे सन् दृश्येत स्याः साक्षत्वं चेष्टुरीक्ष्यसे ॥ २३ ॥ उदात्तं हि अरितं म्लायं
 * नीतिं प्रपन्नं मां चेति शब्द श्लेषः ॥ उपकृतं वहुना किमुच्यतां सुजनतामधि ताभवतापरं ॥
 * विदधे दृष्टा मेव सदा सखे लुखितमास्वततः शरदाशतं ॥ अर्थश्लेषः ॥ अगुल्या कः कपाट इति
 काकुत्तिः ४

॥१४॥

वाच्योपलक्षणं ॥ सानौयस्याभवधुं दुर्लभं तद्वर्जितिकीर्तिनो ॥ ११ ॥ अत्यतिरभ्युतातथ्यशोयो
 रायादिवर्तनं ॥ त्वयिदातरिराजेंद्रयाचकाः कल्पुशारिणः ॥ १२ ॥ असभावेतदाभासभाषाति
 निबंधनो ॥ एसममेयऊर्जस्विसमाहितमधीमिदा ॥ १३ ॥ भावानामुदयः संधिः शबलत्वमिति त्रयः ॥
 अलंकारानिमांसत्पकेचिदाहर्मनीषिताः ॥ १४ ॥ भुक्तिरेकप्रधानत्वं तथा संसृष्टिसंकरो ॥ एते
 षामेवविन्यासात्तलंकारांतराण्यमी ॥ १५ ॥ सर्वेषां च प्रतिद्वंद्वप्रतिच्छंदमिराभतां ॥ उपधिक
 चिदुन्दिनः स्यादन्यत्रापि संभवात् ॥ १६ ॥ मालापरंपरा चैषां भूयसामनुकूलके ॥ मनुष्येभ
 वतेकापि सुलंकारांगतांगते ॥ १७ ॥ पदेषु दार्थे वाक्यार्थे वाक्यार्थस्तब के तथा ॥ एते भवन्ति विन्या
 साः स्वभावातिशयात्मकाः ॥ १८ ॥ कस्याप्यतिशयस्योक्तेरित्यन्वर्थविचारणात् ॥ प्रायेणामी
 लंकाराभिन्नानातिशयोक्तिः ॥ १९ ॥ अलंकारप्रधानेषु दधानेषु पिसाम्यता ॥ वैलक्षण्यं प्र
 तियन्ति भातिमुखे धिव ॥ २० ॥ अलंकारेषु तथ्येषु यद्यनामनीषिणो ॥ तदर्थी चीनभेदेषु ना
 प्रति ॥

॥१४॥

स्था

भातित्रियामया ॥ २१ ॥ विशेषः स्यात्तमाधारं विना प्यायेय वर्णनं ॥ गतेपि सूर्ये दीपस्यास्त्वमष्टि
 दंतितकराः ॥ २२ ॥ स्याद्वाचातो यथाकारिवस्त्वन्यक्रियमुच्यते ॥ यैर्जगत्सीयते हं गितैरेव कुसुमा
 सुधः ॥ २३ ॥ गुफाः कारणामाग्रा यथा प्राक्प्रांत कारणैः ॥ नयेन श्रीः श्रियो सा गस्त्यागे न विपु
 लं यशः ॥ २४ ॥ गृहीतमुक्तरीत्यर्थे अणिरैकावली मता ॥ नेत्रे कर्णांत विश्रांते कर्णौ दोर्मूलदोनि
 तौ ॥ २५ ॥ दीपकैकावली योगात्मा दीपकमुच्यते ॥ स्मेरता हृदये तस्या स्तेन त्वयि कृता स्थितिः
 सारो नाम पदोत्कर्षः सारताया यथोत्तरं ॥ सारसारस्य तंतत्र काव्यं तत्राशिवस्तवः ॥ २६ ॥ उदार
 सारश्चेन्दातिमिन्नो मिन्नतया गुणः ॥ मधुरं मधुपि यत्तस्मान्नैस्मात्कवेर्वचः ॥ २७ ॥ यथासं
 ख्यं द्विधार्थश्चेत्क्रमादेकैकमन्विता ॥ शत्रुमित्रे द्विषत्पक्षं जैरजय भं जय ॥ २८ ॥ पर्यायः स्या
 दनेकत्रस्यादेकस्य समन्वयः ॥ पद्ममुक्तांगता चंद्रकामिनी यदने प्रेमा ॥ २९ ॥ परिश्रुतिर्विनि
 मयो नूनाभ्याधिकयोर्भिधः ॥ जग्राहैकशरं मुक्ता कयक्षात् शत्रुयोषितां ॥ ३० ॥ परिसर्या

नोपप्रा

मर

॥१५॥

सो गविषयः

स्तु नामतः

उत्साहारयः स्यादिभावः प्रभावादि विभावकः ॥ वीरोनुभावैः स्थैर्यं धैर्यं वैर्गर्वादिभिर्भुतः ॥ १५॥ व्याघ्रा
दिभिर्किंभावैस्तु यैपितौ धनु भावभट्टः ॥ भावैर्मेहोदिभिर्भुतो भयस्थायी भयानकः ॥ १६॥ स्थायी जगुप्सा
वीभत्सो विभावा धैर्यं धाक्रमं ॥ अमिक्षेक्षण निष्ठीवमोहाद्याः सम्मताः क्रमात् ॥ १७॥ अनुतो विस्मयस्या
पीमायादिक विभावकः ॥ रोमां जाबुनु भावो यं स्तभा दिव्यभिचारिकः ॥ १८॥ निर्वेद स्याधिकः शांतः सत्सं
गादिविभावभूः ॥ क्षमादिकानु भावो यं स्तभा दिव्यभिचारिकः ॥ १९॥ निर्वेदाला निशंका रयास्तथास
यादमश्रमाः ॥ आलस्यं जैवदेयं च जिता मोहो धृतिस्मृतिः ॥ २०॥ व्रीडा चपलता हर्ष ओवेगो ज्ञाता
तथा ॥ गर्वी विषाद औत्सुक्यं निरापेक्षार एव च ॥ २१॥ सुलो विबोधो मर्षश्चाप्यवहित्ये मथो ग्रता ॥ मति आकारगोप
र्याधिस्तथोन्मादः तथा मरणमेव च ॥ २२॥ आसं श्रैव विनर्क अविज्ञेया व्यभिचारिणः ॥ अपस्त्रि नै ॥ ४
शदिमेभावास्समाख्याता ॥ २३॥ सर्वसाधारण प्रेमप्रस्त्रमादि स्वरूपया ॥ अनौनित्यारसा
भसाभावाभासा अकीर्तिताः ॥ २४॥ भावस्य शांतिरुदयः संधिः शबलता तथा ॥ काव्यस्य कांचने
रतिदेवादि विषया संति च व्यभिचारिणः ॥ वेधमाना निगधंते भावाः साहित्यवेदिभिः ॥ २५॥ +

॥१५॥

स्थेवकुंकुमं कांति संपदे ॥ २०॥ आतुर्यमाससमं चयथे वै रश्मादिभिः ॥ समासः स्यात्पदैर्न
स्यात्समासः सर्वथापि च ॥ २१॥ पाजालिका चलाटीया गौडीया जपथार सं ॥ येदभी वयथा सं
ख्यं च तस्यो रितयः स्मृताः ॥ २२॥ मधुरीयां समाक्रांता वर्गस्थाः पंचमेर्निजैः ॥ लकारश्च ल संघु
क्तो ह स्वयवहितौ रणौ ॥ २३॥ रेफाक्रांता वर्ग्यपणा वृगर्ग्यं जमादते ॥ कपाक्रांतस्त वर्गं स्यात्प्रोण
यांतः कर्मर्धजैः ॥ २४॥ सर्वैरुर्ध्वैः सकारस्य सर्वैरेकस्य सर्वथा ॥ रहोर्दुधातुसंयोगः परषादां शोभो स्म
तः ॥ २५॥ लकारोऽयैरसंघुक्तो लघवो धमधारसाः ॥ ललितायां तथा शेषा भद्रा घामिति रतयः ॥ २६॥
अंग भंगो लुप्तस्त्री ला तरुणी स्मरतोरणं ॥ तर्क जातुर्य रणोक्ति प्राप्नोक्त अधियां तथा ॥ २७॥
वीप्सोत्सर्ध मुरगो ग्रा र्वही जहे रूशस्तुषं ॥ ललनारक्ष संधंते घनादोपे महीयसि ॥ २८॥ माहा
देवस्सत्रप्र मुखनिधैक चतुरस्तु मित्रा तभ्यक्ति प्रणाहित मतिर्यस्य ॥ पितौ मयूरवस्ते न सो सु
कवि जयदेवे न रचिते चिरं चं शो लोके महति क्रतु संख्यः सुखयतु ॥ २९॥ एती श्री जयदेव

तेजंशलोकेषमयूरवः समाप्तः ॥ ५५ ॥

॥ १३ ॥

१०१

२१ ४९

॥ १३ ॥

अनादरः

मनामोयौथदृष्टतो ॥ १३ ॥ श्रीमहोदयस्सत्रप्रमुरवमरवविद्येकचतुरः सुमित्रहृदतिप्र
लाहितमतिर्यस्यपितरो ॥ अतुर्थः सैकोयंसुकविजयदेवेनरचितोचिरं चंद्रलोके सुरययतुमयूरवः
सुमनसः ॥ १३ ॥ इति श्रीजयदेवविरचिते चंद्रलोके पंचमो मयूरवः ॥ ५५ ॥ अथैताः ॥ अलंकारो
दीपनात्मा विभावः कारणादिधा ॥ कार्योनुभावो भावस्तु सहायो व्यभिचार्यपि ॥ ११ ॥ गलदेयांतरोन्देदहृदये
षजडात्मनां ॥ मिलन्मलयजालेपद्वाह्वांदविकासयन् ॥ १२ ॥ कायेनाद्ये च कार्ये च विभागाद्यैर्विभावितः ॥
आस्वाद्यमानैकतनुः स्थायीभावो रसः स्मृतः ॥ १३ ॥ रस्यारयस्यापि भावात्माबुल्लाभादिविभावितः ॥ आल
स्येर्ष्याजुगुप्साभ्योविनासं चारिभिर्द्युतः ॥ १४ ॥ अनुभायैः कटाक्षाद्यैरुन्मापयैर्यथाक्रमं ॥ संयोगो मिश्रलंभ
श्च मृगादिविद्योतैर्मैः ॥ १५ ॥ हासस्यापीरसो हास्यो विभागाद्यैर्यथाक्रमं ॥ वैरूप्यपुल्लगंडावैरिह्याद्यैः स
मन्वितः ॥ १६ ॥ अभिर्ह्ययोगाश्रपातग्लान्यादिभिः क्रमात् ॥ विभागाद्यैर्युतः शोकस्यापीरस्य कृतवर्णो
रसः ॥ १७ ॥ क्रोधस्यापीरसो रौद्रो विभागाद्यैः समन्वितः ॥ मात्सर्यहस्तनिष्पेषसंमोहाद्यैर्यथाक्रमम् ॥ १८ ॥

वि-